

Teema: Sugulasrahvaste muinasjutt

Töö autor: Eve Burmeister

Klass: 3. klass, näidendi õppimine toimub 4. klassis

Kestvus: 2 päeva

Seotus õppekavaga:

Eesti keel I kooliaste: Muinasjutt, dramatiseering. Kuuldud muinasjutu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ning nende ütlustele.

Häädus- ja intonatsiooniharjutused. Hääduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine vastavalt olukorrale. Kõne eri nüansside esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Selge häälduse jälgimine teksti esitades.

Põhimõisted: muinasjutt, näidend,

Praktilised tööd: paaristööna stseenide kaupa näidendi kirjutamine

Teemavaldkonnad:

Väärtused ja kõlblus: ausus, rikkus ja vaesus, käitumine ja selle tagajärg.

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus: kodukoha elu ja pärimused, kultuuride mitmekesisus muinasjuttude ainetel.

Mängiv inimene: dramatiseering, lavastamine, sõnamängud, võlumaailm.

Üldeesmärgid:

- Õpilane teab, et eestlastel on sugulasrahvaid, loeb, kuulab ja analüüsib nende muinasjutte.
- Õpilased kirjutavad paaristööna etteantud muinasjutust näidendi.

Alaeesmärgid:

Õpilane

- Loeb ja analüüsib muinasjutte
- Võrdleb muinasjuttu ja loob näidenditeksti;
- Loob lavastuseks vajalikud vahendid maketina, eskiisina;

Lõiming:

- Eesti keel: mõistab eakohast teksti, oskab edasi anda mõtet, oskab tekstist leida õpitud loodusteaduslikke mõisteid, tunneb omadussõnu; avaldab suuliselt oma arvamust
- Matemaatika: arvutab õpitu piires.
- Loodusõpetus: koostab plaani ja märgib plaanile ilmakaared.
- Kunsti- ja tööõpetus: oskab luua lavamaketit, on loov; meisterdab Vepsa nuku.

Läbivad teemad:

- Keskkond ja jätkusuutlik areng: õpib tundma oma ümbruskonda;
- Väärtused ja kõlblus: oskab teha rühma- ja paaristööd; on viisakas ja lugupidav kaaslaste suhtes;
- Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: õppimise vajalikkusest karjääri planeerimisel.

Hindamine

Paaristöö töö - osavõtt näidendi teksti loomisest - enesehinnang, hinnang paarilisele, suuline hinnang õpetaja poolt.

Töölehe täitmine (matemaatika, loodusõpetus)

Loovus tööõpetus, kunstiõpetus: julged ja üllatuslikud lavakujunduselemendid, rekvisiidid, lavakostüümide kavandid

1. Eesti keel /lugemine – muinasjutt, analüüs avatud küsimuste toel

Sissejuhatus teemasse Õpetaja selgitab mõistet sugulasrahvused, väikerahvad.

Muinasjutt on rahvajutu üks peamisi liike. Muinasjutt on teadlikult väljamõeldisele rajatud või meelelahutuslik jutustus, mis ei pruugi arvesse võtta loogikat, looduseadusi ega kindlat ajaloolist keskkonda (tegevuskoht ja -aeg võivad olla imepärased). Muinasjutu taotlus pole otseselt kujutada tõepäraselt ühtki looduse ega ühiskonnaelu seika, vaid pakkuda kuulajatele fiktsiooni ja meelelahutust. Erinevalt muistendist ei pruugi muinasjutt edastada kuulajatele tõeväärtusega informatsiooni. Muinasjuttudel on omad tunnused. Selliste tunnuste hulka kuuluvad kindlad algus- ja lõpuvormelid (näiteks "Elas kord...", "Kuskil maal...", "Kui nad surnud ei ole...", "Sõin ja jõin seal minagi, kõhtu ei saanud midagi"), oluliste sündmuste rõhutamine mitmekordse kirjeldamise kaudu (näiteks 3 päeva tuleb võidelda, 3 takistust ületada), sümboolsete arvude (eriti 3) esinemine loo struktuuris või kirjeldustes (kolmarvu seadus; olulised on ka arvud 3, 7, 9, 12).

Loeme Liivi muinasjuttu „Kooliskäimisega rikkaks“. Eelnevalt lühike selgitus sugulasrahvastest, kes olid liivlased, kus asus Liivimaa.

Muinasjutt vt lisa 1.

Analüüs avatud küsimuste toel:

Küsimustik lugemispala analüüsimiseks avatud küsimuste järgi:

(Selgitada, et analüüs toimub stseenide toimumise järjekorras)

1. Mis leiab aset teie poolt loetud palas? / Kirjelda, mida sa pala lugedes teada said?/ Mis toimub palas?
2. ↓ **Mida sa oskad öelda loo tegelaste kohta?**
3. Mida sa oskad öelda *peategelase/ tegelase* (nimetan) kohta?
4. Mida sa oskad öelda *tegelase* välimuse kohta?
5. Mida sa oskad öelda *tegelase* (nimetan) iseloomu kohta?
6. Mida sa oskad öelda *tegelase* (nimetan) emotsioonide (tuju) kohta?
7. ↓ **Mida sa oskad öelda tegevuspaiga/ tegevuse toimumise koha kohta?**
8. Kirjelda tegevuse toimumise kohta.
9. ↓ **Mida sa oskad öelda tegevuse toimumise aja kohta?**
10. Mida sa oskad lisada aastaaja (tegevuse toimumise kuu) kohta?
11. Mida sa oskad lisada päevaaja kohta?

Küsimused, mis aitavad põhjendada:

(Põhjendusi on kahte liiki:

- 1) teadmistel ja kogemustel baseeruvad
- 2) analüüsitaval tekstil baseeruvad)

Millest sa seda järeldad seda, et ... (õpilase arvamus)?

Leia tekstist laused, sõnad, mis sinu väidet kinnitavad.

Millest sa seda järeldad?

Palun selgita, mis sind nii ütleva paneb?

Mida sa veel oskad lisada?

Missuguseid tundeid loetud pala sinus tekitas?

Kõneleme muinasjuttudest, mis on tuttavad varasemast ajast.

2. Eesti keel/kirjutamine

Muinasjutust saab näidend.

Õpetaja selgitab tööülesannet, toob näiteid. Seejärel teeme seda tööd koos ja tahvlile. Stseenide jaotamine ja näidendi teksti kirjutamine kolmestest rühmades.

Õpetaja abi kirjutatakse näidend tervikuks. VT lisa 2 / see on klassi töö tulemus.

3. Matemaatika

Täida kummuti sahtlid tekstis leiduvate nimisõnade abil! Tabel kui kummut (vana kapp).

Arvuta ja täida sahtel muinasjutu abil. Tühjadesse sahtlitesse koosta ise ülesandeid.

4x40cm=.... pikk ja lobiseb	3x57 cm=..... ja hallipäine	
6 x 100g=.... ja kõliseb	4x70 kg=..... ja annab piima	
100 kr+50kr+25kr+10kr+= on sees ja nahast	10 särge + 26 ahvenat + 15 haugi =..... (Mida?)	2000m =.....km Zuonkõ majast ja seal käivad noored.

Ülesanded õpilastele:

Koosta tekstülesanne kukrus leiduva raha ja ostetud esemete kohta! Mida võidi vanasti elukvaliteedi tõstmise nimel osta? Mida tänapäeval?

Koosta tekstülesanne eide ja taadi vanuste kohta!

Koosta tekstülesanne mõisa, talu ja kooli vahelise kauguse kohta!

4. Loodusõpetus:

Joonista õpetaja juhendamise abil külaplaan A4 paberile.

Õpetaja annab järgmised juhtnõõrid: märgi majad riskükilikutega, puud ringidena. Puude märkimiseks kasuta ringides numbreid. Puud on piltidena (lehed herbaariumina)-nummerdatult tahvlil.

Põhjas asub mõis. Lõunas asub kool. Idas asub vana Zuonkõ maja. Läänes asub järv, kus vana Zuonkõ kalal käis. Tee viib Zuonkõ majast järveni, järve juurest koolini. Zuonko maja juurest viib kitsas tee ka mõisani. Mõisa ja Zuonkõ maja vahel on suur kivi. Mõisa juures on 3 tammepuud. Zuonkõ maja juures on 2 kasepuud ja 3 kuuske. Koolimaja juures kasvab 2 pärna, 1 mänd ja 2 vahtra- puud.

Vestlus: Millised kalad võiksid elada Liivimaal järves? Otsime kaardilt, mis järvega võiks tegu olla

5. Kunstiõpetus: Lavakujunduse loomine papist karpi, tegelaste kostüümide visandamine joonistamise teel. Töö kaitsmine.

6. Tööõpetus

Vestlus vepsadest- eestlaste sugulasrahvastest.

Vepsa nukk Vepsa nukk oli vepsalastel kasutusel kui kaitset ja õnne toov. Sellest kuulsin Hõimurahvaste päeval 2010 aastal. Siis tegin ise esimesed Vepsade nukud.

Vaja läheb eri värvi ja mustriga sitsiriidet. Sidumiseks tugevat nõõri. Õnnetoov värv oli punane, seega ka veidi punast lõnga.

Mõõdud:

Seelik 12x20 cm

Põll 9x9 cm

Pearätik Võrdhaarne (haarad 12 cm), täisnurkne

Keha (pea, käed) 22x22 cm

Rinnad 2 tk 4x4 cm

Töö käik:

1. seo pea ruudu keskele, täiteks vatt, vatiin
2. seo pisikesed käed
3. seo rinnad ruudukeste keskele
4. seo seelik ja rinnad keha külge
5. seo põll ette
6. pane räät pähe.

Üks rahvalugu vepsa ja eesti keeles:

Kisoim-kasoim, kus olid?

Mecas.

Min said?

Pün sain.

Kuna panid?

Pachan pähä.

Ken söi?

Papin koir.

Mu kiisu-miisuke, kus olid?

Metsas.

Mis said?

Püü sain.

Kuhu panid?

Posti otsa.

Kes söi?

Papi koer

Lisad:

Lisa 1 Liivi muinasjutt „Kooliskäimisega rikkaks“

Muinasjutt on jaotatud osadeks. Iga rühm sai näidendi kirjutamiseks ühe osa (stseeni).

- 1.

Vaidkülas asuva Zuonkõ talu peremehest on palju jutte. Üks neist räägib sellest, kuidas vana Zuonkõ rikkaks sai.

Zuonkõ peremees oli juba seitsmekümne ringis. Koolis polnud ta kunagi käinud, sest tema lapsepõlves võisid ainult vähesed jõukamad õpetust saada. Elupäevad oli Zuonkõ olnud kalur ja harinud oma kehva põldu, mille eest pidi veel mõisahärrale renti maksma. Ükskord, kui Zuonkõ oli teel mõisa, hakkas ta elu üle mõtlema: „Imelik, et mina teen päevast päeva tööd, kuid see toob raha sisse vähe ning sellestki pean suurema osa maksma mõisahärrale. Härra ei tee mingit tööd, võtab aga vastu raha, mis teised talle maksavad, nii, et ta võib süüa ja juua kõige paremat, teha lõbusõite ja korraldada pidusid. Miks küll nõnda peab olema?“

- 2.

Kui ta mõisa juurde jõudis, selgus, et härra oli lahkes tujus, pakkus Zuonkõ peremehele isegi istet, kuni ta ise makstud rendiraha üles kirjutas. Zuonkõ otsustas kasutada härra lahkust ning ütles: „kas ma tohin härra käest midagi küsida?“

„Küsi aga küsi“, oli see kohe valmis.

Eks siis vana Zuonkõ küsiski: „Millest see tuleb, et mina töötan päevast päeva, kuid olen ikkagi vaene? Härra on aga rikas, kuigi ei tööta.“

Mõisahärral hakkas vana mehe ees häbi, kuid ta kohus end ning vastas: „See tuleb koolitamisest. Mina olen palju koolis käinud ja sellepärast rikas, sina aga pole kooliharidust saanud ja seetõttu kannatad vaesust.“

- 3.

Koduteel mõtles vana Zuonkõ selle asja üle järele ja arvas, et tuleb temalgi hakata koolis käima. Õhtul käskis ta naist: „Pane mulle hommikuks leivakott kaasa, ma lähen kooli!“

Naine vaatas teda imestusega – kas vanamees heidab nalja? Hommikul ei seadnud naine leivakotti valmis, kuid peremees tuletas seda uuesti meelde. Naine andis talle siis leiba ja leivakõrvast kaasa ning vana Zuonkõ seadis sammud sinna külasse, kus oli kool. Ta jõudis kooli juurde ning astus klassituppa, kui juba lapsed õppisid.

- 4.

Kooliõpetaja märkas vana Zuonkõ ja küsis, miks te kooli tuli. Zuonkõ vastas: „Ma tahan ka koolis käima hakata.“

„Oi, sa oled sellega hiljaks jäänud,“ ütles kooliõpetaja.

Zuonkõ peremees mõistis neid sõnu aga nii, et ta oleks pidanud hommikul varem tulema.

- 5.

Teisel hommikul võttis ta koolitee tükk aega varem ette, ent ometi jõudis pärale alles siis, kui lapsed juba lugesid.

Õpetaja imestas, nähes vana Zuonkõ jälle sisse astumas ja lausus: „Ma ütlesin juba eile, et sa oled hiljaks jäänud.“

Polnud midagi parata, vana pidi jälle koju kõmpima. Aga ta ei jätnud jonni. Järgmine kord asus Zuonkõ juba poole öö ajal teele ning jõudis enne kukke ja koitu pärale. Koolimaja oli vaikne, lapsi polnud veel tulnud ja õpetaja magas alles. Vana Zuonkõ koputas aknale ja ajas õpetaja üles. Ise oli ta rahul ja ütles: „Loodan, et täna ma hiljaks ei jäänud.“

Kooliõpetaja oli küll varase äratuse pärast pahane, kuid mõistis, et teine oli temast valesti aru saanud. Ta kutsus Zuonkõ tuppa ja seletas: „Sõber, ma mõtlesin oma sõnadega seda, et sa oled kooliskäimise jaoks liiga vana. Kool on noorte jaoks, sina oled selles mõttes hiljaks jäänud.“

- 6.

Vana Zuonkõ sai lõpuks aru ja asutas end kurvalt koju minema. Kui ta pimedas mööda teed sammus, põrkas ta jalga mingi asja vastu. Peremees kummardus ja võttis selle üles. Ennää, ta oli leidnud nahkse kukru! Kodus järele vaadates selgus, et selles oli palju raha. Vana Zuonkõ oli rõõmus ja ütles naisele: „Näed nüüd, kuidas ma kooliskäimisega rikkaks sain.“

- 7.

Leitud rahast jätkus nii majapidamise kohendamiseks kui ka enda elu edendamiseks ning jäi veel ülegi. Paraku ei suutnud perenaine õnne enda teada hoida, vaid kõneles sellest saladuskatte all oma õele, õde jälle oma mehele. Nii hakkas jutt levima ja jõudis sakste kõrvu.

- 8.

Kohe saadeti kohtumehed püssidega asja uurima ja raha ära võtma.

Päralt jõudes küsis nende peamees vana Zuonkõ käest: „Kas on õige, et sa oled raha leidnud?“

„On küll“, vastas Zuonkõ – „Millal see juhtus?“ päris kohtumees edasi.

„Siis, kui ma koolis käisin,“ vastas vana Zuonkõ tõtt mööda.

Nüüd hakkasid püssimehed kooris naerma. Nõndaviisi pöördus kogu lugu naljaks ja vana Zuonkõ jäeti rahule.

Lisa 2 Klassis eeltoodud muinasjutu järgi koostatud näidend „Kooliskäimisega rikkaks“.
Stseenid kirjutatud laste poolt, kokku panid lapsed koos õpetajaga.

Eit

Taat

Õpetaja

Härra

Naabrieit

Kohtumees 1

Kohtumees 2

Eit: Taat, ae. Näe täna jälle maksupäev. Pead mõisahärrale rendikopkad ära viima.

Taat: Jah, ei tea kui kaua veel jaksame. Elupäevi mul, näe 76, ikka vaja vaeva näha. Ikka vaja kalal käia.

Eit: Selline see elu on.

Taat: Eks ma lähe ja maksa ära. (*Taat läheb mõisa maksu maksuma. Mõtiskleb omaette*)

Imelik, et mina teen päevast päeva tööd, kuid raha toob see sisse vähe, ning sellestki pean suurema osa maksuma mõisahärrale. Härra ei tee mingit tööd, võtab aga vastu raha, mis teised talle maksavad, nii, et võib süüa, juua kõige paremat, teha lõbusõite ja korraldada pidusid. Ja aus olen ma olnud, läbi ja lõhki aus. Aga vaene. Miks küll nõnda peab olema? (*Jõuab mõisahärra juurde*)

Tere mõisahärra. Olen jälle kohal oma kukrut kergendamas.

Härra: Tere-tere Jüri! Võta istet, panen sinu rendimaksu kirja.

Taat: Kas ma tohin härra käest midagi küsida?

Härra: Küsi, aga küsi!

Taat: Millest see tuleb, et mina töötan päevast päeva, kuid olen ikka vaene? Härra on aga rikas, kuigi ei tööta. .. ja aus olen ma olnud...

Härra: (*Kogub end, mõtleb*) See pole aususest. See tuleb koolitamisest. Mina olen palju koolis käinud ja sellepärast rikas, sina pole aga kooliharidust saanud ja sellepärast kannatad vaesust. Kool on kõige tähtsam. Head tervist, taat!

Taat: No näed, mis imeloom see kool siis on. Kui kool teeb inimeselooma rikkaks, siis pean vist ka vaatama minema, kuidas rikkaks saab. (*Jõuab koju*)

Eit: Taat ae, kuidas sul täna nii kaua mõisahärra juures aega läks. Mis sa seal kohmitsed? No tule räägi mulle ka, keda nägid, mida tegid? Ah?

Taat: Pane mulle hommikuks leivakott valmis, ma lähen kooli!

Eit: Püsti hulluks läinud! (*Ütleb omaette*) Ei mina pane talle midagi kaasa. Mingu kalale, see ta töö.

Taat: Ja eit ae, mine riideaia, too mu vanad püksid sealt ukse kõrvalt nagist, need triibulised. (*Eit toob, annab taadile*) Ole hea eit, too käärid kapist. (*Eit toob, taat lõikab püksid lühemaks ja läheb magama*)

(*Ärkavad hommikul, kukelaul.*)

Taat: Kus on mu leivakott, sa ikka kipud, eit, na palju unustama...

Eit: Panen, panen, kohe koti valmis. Ei ole enam vanamehel mõistus korras. Aga eks ma pean ta sõna kuulama. (*Raputab pead*)

(*Taat läheb kooli*)

Taat: Tere kooliõpetaja, ma tahan nüüd koolis käima hakata.

Õpetaja: Oi taat, sa oled sellega hiljaks jäänud.

(*Taat läheb koju, et järgmisel hommikul varem pärale jõuda.*)

Taat: Eks ma lähe siis homme tagasi. (*Eidele*) Kool algab päris vara, jäin seekord hiljaks, aga eks homme lähen varem. Eks sa pane jälle moonakott valmis.

(*Kukelaul, Jõuab kooli siis kui lapsed juba loevad, võtab mütsi peast ja kummardab õpetaja ees*)

Õpetaja (imestab) : Ma ütlesin sulle ju juba eile, et sa oled hiljaks jäänud.

Taat: Ah soo, või hilja, ah, et hilja.

(*Taat kohmetub, kummardab ja lahkub.*) Ikka hilja. No peab ikka vara tõusma. Aga pole hullu, ma vana kalamees, eluaeg varahommikuti ärganud. Eks ma lähen homme veel varem.

(*Taat ärkab pimedas, poole öö ajal ja läheb kooli, koputab õpetaja aknale.*)

Taat: Ae õpetajapreili! Ae! Loodan, et täna ma hiljaks ei jäänud.

Õpetaja: (*haigutades*) Sõber, ma mõtlesin oma sõnadega seda, et sa oled koolis käimise jaoks liiga vana, kool on noorte jaoks, sina oled ses mõttes hiljaks jäänud. Nõnda, et ära enam siia tule. (*Taat lahkub kurvalt. Kõnnib ja kõnnib, kuni lööb varba vastu kõva asja ära*). Ah sa kuramuse kivikarakas. Ei, see on midagist muud. (*Ta katsub pimedas, võtab selle kaasa. Koju jõudes kutsub eide vaatama.*) Eit, tule siia. Ma leidsin midagi kooliteelt. Eit, see on ju kukkur! See on ju raha täis! Sa vaata, kuidas ma koolis käimisega rikkaks sain, tasus minna, tasus käia koolis.

Eit: Oi taadikene, küll mina sind ikka armastan. Saame maja korda teha, lehma osta.

Taadikene, oh seda õnne!

Taat: Aga eit, lepime kokku, et sellest rahaleiust me kellelegi ei iitsata.

Eit: Na vanamehekene, ega ma mõni lobiseja ole. Tunned mind ju küll juba poolsada aastat.

Loomulikult, ei minu suust kuule keegi midagi, selles võid sa kindel olla.

(*Kõik seatakse moodsamaks, lehm õuele*).

Naabrieit: Tere, naabrieit! No küll teil läheb ikka kenast. Olete lehma ostnud, jah? Ja uue poti? Ja näe uus mantel ka ripub? Olete rahapaja leidnud või mis?

Eit: (*hoiab jõuga suud kinni, raputab ja noogutab.*) Eks me ole ikka kogunud ka ja nüüd enne taevasse minekut mõtlesime, et ... ostame endale üht teist. Tahame ka ikka paremini elada.

Naabrieit: No seda raha peab ikka olema, et üht –teist osta. Sul on vist väike saladus? Sa ju tunnend mind, võid rahulikult mulle rääkida. Mina ju seda kellelegi ei iitsata.

Eit: Oot, ma vaatan enne, kus taat on. Aga, et sa seda saladust pidada oskad... et kellelegi sõnakestki ei lausu.

Naabrieit: No kas sa saad, olen ma mõni latatara? Loomulikult ei räägi.

Eit: Taadiga juhtus selline lugu et, et, et taat tuli mitu kuud tagasi hommikul koju ja leidis suure kukru. Ja kas sa tead, see oli rahast nii punnis, et... kohe võttis silmade eest kirjuks. Nii palju oli raha seal sees. Ladusime lauale, oli 5 nii kõrget hunnikut, raha oli paberist, raha oli hõbedast. Vist oli kullast ka. Praegugi suur hulk raha alles. No ja eks me siis ostsime selle eest natuke. Lehmast on kohe kasu ka. Tule, annan sulle tüki võid kaasa. Aga ära sa suud paota. Lubasin taadile. Et sa ei paota suud.

Naabrieit: Mis, kus, mis raha, jumalukene, mul hakkas nüüd väga kiire. Ma vist jätsin pudru keema. Nüüd on mul küll kole kiire. Naabri Leida peaks praegu kodus olema. Ja Maimu oli ka tema poole teel. Mul on praegu küll väga kiire.

Eit: Eks sa siis mine, aga ega sa....

(*Koputus uksele*)

Kohtumehed: Tere päevast, taat ja eit.

Taat ja eit: Tere, tere!

Kohtumees 2: Kas sina oled Tõrvaaugu Jüri Jaani poeg?

Taat: Olen küll, mina jah.

Kohtumees 1: Kas on tõsi, taat, et sa leidsid kukru, milles oli suur hulk raha?

Taat: Jah, ja raha oli väga palju.

Kohtumees 2: Kust sa selle kukru leidsid?

Taat: Kukkur lebas teel nagu kerisekivi saunas, lõin vastu teda oma varba.

Kohtumees 1: Millal sa kukru leidsid?

Taat: Vaat seda ma mäletan hästi- oli varahommik, külm. Tead, mul olid veel lühikesed püksid jalas, sääred paljad. See oli siis, kui ma koolis käisin.

Kohtumehed naeravad ja lahkuvad.

Näidendi õppimist alustame IV klassi 2013. jaanuarikuus.

Kasutatud kirjandus:

- 1. Salve, Kristi Liivi muinasjutte 1995 Perioodika**
- 2. <http://et.wikipedia.org/wiki/Muinasjutt>**